

Цыху Хуэфашэхэм Теухуа Дунейпсо Джэпсалтэ

Дунейпсо кэрал зэгухэныгэм и зэхуэсу 1948 гэм дыггэгээм и 10-м шылам кышашташ 217 А (III) зы бжыггэ унафэмклэ.

Дунейпсо Кэрал Зэгухэныгэм (ДКЪЗ) и Зэхуэсым еггэлур;

Дунейпсо цыхуггэм кыхиубыдэ дэтхэнэ зы цыхури зэгухэныггэри;

мы джэпсалтэр сытым шыггуи я нэгум шлаггэтурэ мыбы кышыхэш цыху хуэфашэхэмрэ хуитыныггэхэмрэ я нэлэ зэрытраггэтым, хуашц лытэныггэм еггэджэныггэ-ггэсэнныггэ ггуэгуклэ зраггэужыну;

хэггэгу клуэцлхэми дунейпсоми клуэхуклэ нэхри зышызужь амалхэр зыхуаггэшхэпэурэ мы зэгухэныггэшхуэм хэт кэралхэм езым я лгэпкххэри, я унафэм шлаггэт нэггуэшц кэралхэм я лгэпкххэри кызэшхиубыдэу, дунейпсом и дэнэ шыплл и мы цыху хуэфашэхэмрэ хуитыныггэхэмрэ лгэшц шызраггэклуэным, кышаштэным, шлаггээшцлэным хушцэкхунхэу,

цыху хуэфашэхэм теухуауэ жылаггүэхэми лгэпкххэми я зэхуэдэ идеал шапххэхэр кгээзыггэуэв мы дунейпсо джэпсалтэр.

1-нэ пычыггүэ

Цыху псори шхэхуиту, я шыххымрэ я хуэфашэхэмрэкклэ зэхуэдэу кгальхур. Акылрэ зэхэшцл кгуазэрэ ялэши, зыр зым зэкгуэш зэхашцлэ яку дэлгу зэхушцытын хуейхэш.

2-нэ пычыггүэ

Дэтхэнэ зы цыхури зэхуэдэу хуитц мы джэпсалтэм хэт цыху хуэфашэхэмрэ хуитыныггэхэмрэ зыхуиггэшхэпэну, зышц расэм, и фэм, цыхубз-цыхухуу зэрышцытым, и бзэм, илгыг диным, политичнэ е нэггуэшц еплыклэу илэм, лгэпккыу е цыху гупу кызыхэклам, мылгуу илэм, кышашхуа-кыздалхуам емылытауэ зэхэггэжыншэу, хуэггэклуэтэныггэншэу.

Кынэмышцлауэ, кэрал шхэхуити, нэггуэшцым и унафэ шцлэти, шхэхуитыжныггэ (автономие) зимыи, нэггуэшцл зы шхэхуитыныггэ лгэххэ зытелгы, сыт хуэдэрей кэралым и цыхуу шцтми дэтхэнэ зы цыхум зэхэггэжныггэ хуашц хунуккым зышц кэралым и политичнэ е юридическэ системэ е дунейпсо кэралхэм я зэхуакум шцлэ статусым кыхэккыу.

3-нэ пычыггүэ

Псэуныр, шхэхуитыныр, шынаггүэншаггэр хэти и хуэфашэш.

4-нэ пычыггүэ

Хэти пшыллыу плытэ е пшыллыплэ ибггэт хунуккым, сыт хуэдэ шцлклэуи пшыллыггэр, пшылл шэн-кгэшэхуныр зыми хуэбдэ мыххуну кгуэдыш.

5-нэ пычыггүэ

Хэти лгэшцыггэ епхэллэ хунуккым, залымыггэкклэ, цыхуггэм кгемызэггу е и напэр зыггэулыин хуэдэкклэ удзекклэу, апхуэдэ тезыр теплххэ хунуккым.

6-нэ пычыггүэ

Хэти хуэфашэш дэнэ шыплл цыхуу, юридическэ лицоуэ кышашытэну.

7-нэ пычыггүэ

Дэтхэнэ зы цыхури кэрал хабзэм и пащхэ шызэхуэдэш иккл кэрал хабзэм кгэххумэныггэхэр зэхэггэжыншэу, я зэхуэдэу зыхуаггэшхэпэну хуитц. зэхэггэжыншэу, зэхуэдэу хуэфашэш мы джэпсалтэм кгемызэгг, зэхэггэж зыхэлл ггуэхушцлафэхэми, апхуэдэ ггуэхушцлафэм сыт хуэдэуи теггэгушхуэнми кышашххумэну.

8-нэ пычыггүэ

Дэтхэнэ зы цыхум хуитыныггэ илэш хабзэ нэххышххэм е кэрал хабзэм кгырипэс цыху хуэфашэхэр зыкгутэ ггуэхушцлафэ кышыххукклэ хуитыныггэ зилэ хеяшцлэхэм зыхуиггэзэну, зыкгырггэххумэну.

9-нэ пычыггүэ

Дэтхэнэ зы цыхури лажхэ имылэу яубыд, яггэтлгы е еггэзыггэкклэ нэггуэшцл шыплэ яху хунуккым.

10-нэ пычыггүэ

Дэтхэнэ зы цыхуми хуитыныггэ илэш и хуэфашэхэр, и хуитыныггэхэр шаубзыхукклэ иккл езым зы лажхэ

кыыщытралъхъэкIэ зыми фIэмылIыкI, зыми и унафэм щIэмыт, имытелъхъэ хеящIэ щхъэхуит псэхуитыр захуагъэкIэ икIи нахуэуэ и Iуэхум иригъэплъыну хуеину.

11-нэ пычыгъуэ

Зы лажъэ/щIапхъэджагъэ зытралъхъэ дэтхэнэ зы цIыхури зиухиижын зыхуэныкъуэну шынагъуэншагъэхэр зыщигъуэтыну хеищIэгъу нахуэм и кIэухыу, къэрал хабзэм тету ягъэкъуаншэхункIэ хейуэ къалъытэр, мыхеифэ къраплъыркъым.

Хэти ягъэкъуаншэ хъунукъым, щичIэм щыгъуэ къэрал хабзэкIэ е Дунейпсо хабзэкIэ щIэпхъэджагъэу ямыбжа зы Iуэху зерищIам е ищIапхъэу къащыхуэ зэрымьщIам щхъэкIэ. Хэти щIапхъэджагъэ щичIам щыгъуэ хуэгъэуау щыта тезырым нэхъыбэ тралъхъэ хъунукъым.

12-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цIыхум и гъашIэ унейм, и унагъуэм, и унэм е зэрызэрыщIэ щIыкIэхэм щхъэусыгъуэншэу зыри кыыхэзэрыхъ хъунукъым, и напэм, и цIэм къеIусэ Хэти хуитыныгъэ иIэщ мыпхуэдэ кыыхэзэрыхъныгъэхэм къэрал хабзэкIэ зыкыщыригъэхъумэну.

13-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цIыхум хуитыныгъэ иIэщ дэтхэнэ зы къэралы и щыналъэм щхъэхуиту щызекIуэну, щыпсэуно.

Дэтхэнэ зы цIыхум хуитыныгъэ иIэщ езы и къэралри хэту дэтхэнэ зы къэралым иIэпхъукIыну икIи щIэрыщIэу нигъээзжыну.

14-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цIыхум хуитыныгъэ иIэщ залымыгъэ/лей кыыщрахым и щхъэр нэгъуэщI къэрал иригъэзыну, щхъээгъэзныгъэ амалхэр зыхуигъэщхъэпэну.

Ауэ пэжыпэу политичнэу щымыт щIэпхъэджагъэхэм е Дунейпсо къэрал зэгухъам и мурад, и бзыпхъэ къемызэгъ IуэхушIафэхэм кыыхэкI дауэдапщэхэм щыгъуэ мы хуитыныгъэр зыхуэбгъэщхъэпэ хъунукъым.

15-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цIыхум хуитыныгъэ иIэщ зы къэралым и цIыхуу щытыну.

Дэтхэнэ зы цIыхур зицIыхуу щыт къэралым щхъэусыгъуэншэу хэбгъэкI е нэгъуэщI къэралым и цIыху хъуну иIэ хуитыныгъэм хэбгъэн хъунукъым.

16-нэ пычыгъуэ

Зи ныбжъ ирикъуа дэтхэнэ зы цIыхухъуми цIыхубзми хуитыныгъэ иIэщ кызыхэкIа лъэпкъым, зи цIыхуу щыт къэралым е дину иIыгъым кыыхэкI пэрыуэгъу кыыхуэмыуу, хуиту кыишэну, дэкIуэну, унагъуэ иухуэну.

Зэрышэн-зэдэкIуэным теухуа зэзэгъныгъэр (нэчыхыр), зэрышэну-зэдэкIуэнухэм езым я щхъэхуитыныгъэ пэжрэ я фIэфIныгъэ икъурэкIэ яхуэр.

Унагъуэр, жылагъуэ-лъэпкъ псэукIэм и лъабжъэ нэхъыщхъэщи, жылэми къэралми къехъумэр.

17-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цIыхум хуитыныгъэ иIэщ езым и унейуэ е нэгъуэщIхэр иIэхъэгъууэ мылкъу зригъэIэну.

Дэтхэнэ зы цIыхур щхъэусыгъуэншэу и мылкъу пэIэщIэ е лъымыIэсыф пщIы хъунукъым.

18-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цIыхум гупсысэ, зэхашIэ икIи дин хуитыныгъэ иIэщ. Мы хуитыныгъэм кыызэщIеубыдэр и закъуэу е гупу, нахуэу е унейуэ (щэхуу) и тхъэхуэIуэрыщIэнхэр, и динкIэ щIапхъэхэр нэрылъагъуу яригъэщIэн, игъээзэщIэн хуитыныгъэри.

19-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цIыхум хуитыныгъэ иIэщ зэрыхуейуэ гупсысэну, и гупсысэхэр кыIуэтэну. Мы хуитыныгъэм хэтщ цIыхур и гупсысэхэм кыыхэкIкIэ зыми кыимыгъэгумэщIыну, къэралыгъуэ гъунапкъэхэм емылгытауэ щIэныгъэхэр, гупсысэхэр сыт хуэдэрей гъуэгукIи къэхутэн-къэпщытэн, зыIэрыгъэхъэн хуитыныгъэри.

20-нэ пычыгъуэ

Хэти хуитыныгъэ иIэщ Iэщэншэу, зауэ-банэншэу зэхуэсыну, хасэ иухуэну, ухуа хасэм хыхъэну.

Хэти зы хасэ хыхъэну ебгъэз хъунукъым.

21-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цыхум хуитыныгъэ илэщ занщлэу езым е хуиту кыхиха и лыклуэхэм я лэклэ кэралым и зегъэклэуэн луэхухэм хыхьэну, хэлэбэну.

Дэтхэнэ зы цыхум хуитыныгъэ илэщ и кэралым цыхубэм кыхузэригъэлэщ амалхэр зэхэгъэжыншэу, псом хуэдэу зыхуигъэщхьэпэну.

Хьыкумэт лэщхьэтетныгъэм и лъабжьэр кэралым и цыхубэм и флэигъуэныгъэрщ. А флэигъуэныгъэр утыку кьохьэр щэху щыклэм тет хэхыныгъэ хуит захуэху е цыхухэм я флэигъуэныгъэхэр щхьэхуит-псэхуиту кызырагъэлъэгъуэфыну гъэпса нэгъуэщл щыклэху, зи ныбжь ирикъуа цыху псоми яхузэлухауэ, я лэлэтхэми зэхуэдэ гуащлэ ялэуэ, лалъэ гъэнэхуаклэ кытрагъэзэжхэмклэ.

22-нэ пычыгъуэ

Цыхубэ жылагъуэм зэрыщыщым елытауэ дэтхэнэ зы цыхум хуэфашэщ социалнэ кьэхьумэныгъэ. Кэрал гуащлэклэ е кэралыгъуэхэм я зэдэлэпыкъуныгъэклэ икли дэтхэнэ зы кэралым езым и гъэпсыклэмрэ и амалхэмрэ елытауэ дэтхэнэ зы цыхум хуитыныгъэ илэщ и напэрэ и цыхугъэрэклэ тыншу зэрызиужьыну экономикэ, социалнэ икли щлэнхабзэ луэхуклэ зыхуэныкъуэну амалхэр ирагъэгуэтыну.

23-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цыхум хуитыныгъэ илэщ лэжьэну, и луэхур хуиту кыхихыну, зауагъэклэ икли хуэфл амалхэмклэ лэжьэну икли луэхуншагъэм кыщцахьумэну.

Дэтхэнэ зы цыхум хуитыныгъэ илэщ зэхэгъэжыншэу зэхуэдэ луэху папщлэ зэхуэдэ лэжьапщлэ кьратыну.

Дэтхэнэ зы цыхум хуитыныгъэ илэщ езыри и унагъуэри цыхум хуэфашэн псэуклэ илэу зыгъэпсэун, щыхуейм деж зылгылэсыфыну социалнэ хьумэныгъэхэмклэ щлэгъэбыдауэ зы псэуклэ амал кьезытын зы лэжьапщлэ хуэфл кыплэрыхьэну.

Дэтхэнэ зы цыхум хуитыныгъэ илэщ езым и флагъэ папщлэ хасэ (профсоюз, сендикэ) зэхышэну, алхуэдэ зэхэшам хыхьэну, хэтыну.

24-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цыхум хуитыныгъэ илэщ зигъэпсэхуну, и нэгу зригъэужьыну, псом хуэмыдэу и лъэжьэгъуэ лалъэр цыху хуэфашэ щапхьэм иту кыхуагъэпсыну, лалъэ гъэнэхуаклэ и лъэжьапщлэри кьратурэ гъэпсэхуаклуэ дэклэну.

25-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цыхум хуитыныгъэ илэщ езыри и унагъуэри узыншэн, тхьэгъуэ хуэфашэ илэу псэун папщлэ шхыныгъуэ, фашэ, унэ икли медицинскэ дэлэпыкъуныгъэ игъуэтыну. Хэти хуитыныгъэ илэщ, луэхуншагъэ, сьмаджагъэ, хукъуагъэ, лыгъуабагъэ, фьзабагъэ, жьыгъэ икли езым имылэщлагъэ луэхугъуэхэм кыхэхкл амалыншагъэ, тхьэмыщклагъэ кылысыу щытмэ кыщцахьумэну, кьрагъэлыну.

Анэхэмрэ сабийхэмрэ хуитыныгъэ ялэщ хэхауэ кыкылэпылплынхэу, кьыдэлэпыкъунхэу. Зэрыша зэлл-зэфыз и бынуи зэмыщхьэгъусэхэм кьалъхуауи щыррет, сабий псоми я зэхуэдэу, зэхэгъэжыншэу хуагъэщхьэпэр а зы социалнэ кьэхьумэныгъэ амалхэр.

26-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цыхур хуитщ гъэсэнныгъэ зэригъэгуэтыну. Гъэсэнныгъэр, нэхь мащлэ дыдэу кьапщтэмэ икли лъабжьэ гъэсэнныгъэр ахьшэншэщ. Пэщлэдзэ гъэсэнныгъэр зумыгъэлэнклэ амал зимылэуэ егъэзыгъуэщ. Техникэ икли лэщлагъэ гъэсэнныгъэр хэти хузелухагъэнуу. Ипщэ гъэсэнныгъэр зэхэгъэжыншэу хэти хузелухауэ щытын хуейщ езым и сэнауш (талант) елытауэ.

Гъэсэнныгъэр цыхум и цыхугъэм икьуу зригъэужьыным хуэфлыу гъэпсауэ икли цыху хуэфашэхэмрэ хуитыныгъэ нэхьыщхьэхэмрэ хуащл щыхьыр, лытэныгъэр игъэлъэщыным, щигъэбыдэным хуэунэтлауэ щытын хуейщ. Гъэсэнныгъэм цыхухэр хуцлигъэкъун хуейщ расэ псоми, лъэпкь псоми, дин гуп псоми я зэхуакум гулыгтэ, зэгурылуэ, зэхуэфлыныгъэ, зэныбжьэгъугъэ дэлыну икли мамырныгъэр кыхьумэн папщлэ Дунейпсо Кэрал Зэгухьэныгъэм иригъэклэуэклэ лъэжьыгъэм зригъэужьу щытын хуейщ.

Сабийхэм ирагъэгуэтыну гъэсэнныгъэр зыхуэдэнур кыхэзыхыну хуитыр, псом ялэрауэ и анэ-адэрщ.

27-нэ пычыгъуэ

Хэти хуитыныгъэ илэщ цыхубэм и щлэнхабзэ гъащлэм хуиту ныхыхьэну, гъуазджэр зыхуигъэщхьэпэну, щлэныгъэ зыужьыныгъэм хэтыну икли ар зыхуигъэщхьэпэну.

Хэти хуитыныгъэ илэщ езым кыгъэщла щлэныгъэ, жьабзэ (литературэ), гъуазджэ лэщлагъэхэм мылькуу, пщлэуэ, щыхьуэ кыпэклэуэ хуар кыхуахьумэну.

28-нэ пычыгъуэ

Хэти хуэфашэщ мы джэпсалъэм кыщыхэщ цыху хуэфашэхэмрэ хуитыныгэхэмрэ шагэээщлэфыну зы социалнэ икли дунейпсо гъэпсыклэ системэ щылэну.

29-нэ пычыгъуэ

Хэти езым и цыхугъэм хуиту икли икъуу зригъэужьыну амал кезыт цыхубэ жылагъуэми кэралми хуищлэжыпхэ пщэрылхэр илэщ.

Хэти и хуэфашэхэр зыщыхуигъэшхэпэклэ икли и хуитыныгэхэр щызэрихьэклэ, нэгъуэщлэхэм я хуэфашэхэмрэ я хуитыныгэхэмрэ хуэгъэпэжын, абыхэм щыхь, лытэныгъэ кыхуегъэшлын икли демократическэ жылагъуэм зэдащтэ щэнхэбзэр (этикэр), жылагъуэ гъэпсыклэр, щылэклэр егъэфлэклэуэным и амалхэр кэхъума хъун папщлэ хэхауэ кэрал хабзэклэ гэнэхуа гъунапкэхэм епхауэ щытщ.

Дауи иррехъу, мы цыху хуэфашэхэмрэ хуитыныгэхэмрэ зыхуэбгъэшхэпэ, зепхэ хъунукъым Дунейпсо Кэрал Зэгухъам и гурыл-гурыщлэхэмрэ и бзыпхэхэмрэ (принципхэмрэ) кемызэгъуу.

30-нэ пычыгъуэ

Мы джэпсалъэм кыхиубыдэ дэтхэнэ зы хабзэ гъэувар зыгурыбгъалуэ хъунукъым мыбы кыщилуэтыкла хабзэ гъэувахэм щыщ гуэр илэтыну, иукъуэну дэтхэнэ зы кэралы, гупи, нэрыбги хуитыныгъэ ирит хуэдэу.